

यं दवमनर्कं विश्वतामूर्खं ॥११॥ दिविसूर्यं सहसुस्यं हवैद्युमपस्विता ॥ यदि
 हाः सदृशी सा ग्धा हासकस्य महात्मनः ॥१२॥ गते कस्तं जगत्कृत्स्नं प्रविरक्त
 मनः कथा ॥ अपग्धदवदवस्यगती न पातुवस्तदा ॥१३॥ गतः सविस्मया
 विस्माद्वृत्तामाधनं रुयः ॥ प्रलम्पसि न सा दवं कतां कति न हा घतः ॥१४॥
 ॥ ॥ अर्शुन उवाच ॥ पग्धमिदवांस्तु वदस्व ह सर्वं सुधा हृतं हि मे
 व संद्यात् ॥ उक्त्वा गमी गं कमलासनं हृन्मयीं सर्वानूतनं गंधं श्रदि
 ॥१५॥ अनेकवास्तु दनवकु नर्त पग्धमिदं सर्वं ज्ञानं कनूपं ॥ नो हं न

मयवमनश्रवस्त्वमयिवृद्धिनिवगय॥ निवसिष्यसिमयवजुतउर्ध्वनसंग
॥८॥ अथचिरं समाधुं न सक्ता धिमयि हितं॥ अथासथागनतता मामिच्छा
जय॥९॥ अथास्यप्यसमर्थसि मत्कर्मपनमाहव॥ मदर्थमपि कर्माणि कुरु
मवाप्स्यसि॥१०॥ अथेतदप्यगकासिकर्तुमूयागमात्रित॥ सर्वकर्मरुतरगत
त॥ कुरुयतामवान्॥११॥ अथाहानमयासाहानयानं विगिष्यत॥ आनायमर्ह
लंयागस्यागकाकिनतननं॥१२॥ अथैव सर्वरुतानां मेऽकननवच॥ निममा
निनहंकान॥ समद॥ खसुख॥ कमी॥१३॥ संतुष्ट॥ सततं यागी यतः स हठनिधय

॥ मयपितमना वृद्धिर्यामरक॥ समप्रिय॥१४॥ अनयक॥ शुचिर्दक उदासी
नागतवथ॥ सर्वानंरुपत्रियागी यामरक॥ समप्रिय॥१५॥ यानद्वयतिनद्वि
न॥ अवतिनकादिति॥ गुरा गुरुपत्रियागी रुकिमान्य॥ समप्रिय॥१६॥ सम
जोचमिष्टवतथामानापमानथा॥ गीताकसुखद॥ खसुसमसंगविवर्जित॥१७॥
तुल्यनिन्दामुक्तिर्भोनी संतुष्टयनकनचित्॥ अनिकत॥ स्तिनमतिरुकिमान्मत्रया
नन॥१८॥ यतुधर्ममृत्तमिदं यत्थकं ययूपासत॥ अदधानामत्यनमारका
मप्रिया॥१९॥ ॥ इतिमहाएतनश्रीमद्गवमीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां

भाकु ग्रीक कार्शन संवाद हीमा पतिरु कि आः गन नाम वाद (॥) आय ॥ १२ ॥
॥ अर्जुन उवाच ॥ प्रकृतिं भूतं चैव कायं कुरु मवच ॥ उवदं दिवु मिच्छा मिच्छा
रूपं च कथं वा ॥ १ ॥ ॥ श्रीरामानुज उवाच ॥ ॐ दं गनी नं को न अकं प्रमिया वि
यत ॥ उत आ वलि नं प्रादुः कय रू ॐ तित दिद ॥ २ ॥ कं प्रहं चापि मां विदिसु व
कं प्रहं नत ॥ कं प्रहं कं प्रहं आरु नं यत हान मं मं म ॥ ३ ॥ न कं प्रहं यच
कं प्रहं कान यत मं य ॥ स च या यत्परा व श्वत स मा सु न मं ॥ ४ ॥ ॥ मयि हि
वै कृष्ण गीतं कदा हि विवि वि ॥ ४ ॥ यथ क ॥ उक्त्वा ह्यपदे ॥ श्वे व हं न हि विनि

ते ॥ ५ ॥ ॥ महारुतान्य हं का ना वृद्धि न व क मवच ॥ ॐ त्रि या नि द (॥) कं च पंच च
त्रि ग (॥) च ना ॥ ६ ॥ ॥ ॐ कं च ख सु खं दूः खं सं घात (॥) च ना ध ति ॥ उत कं प्रहं स
मा सु न स वि का नं प्र द ह नं ॥ ७ ॥ ॥ अमानि त्व मं दं रि त्व मं हं सा का ति ना र्जु वं ॥ अ
र्था पा स नं (॥) चं स्ते र्य मा स वि नि ग्र ह ॥ ८ ॥ ॥ त्रि या र्थं भू वे ना र्गं म न हं का न
उ व च ॥ उ न म लू उ ना वा धि दूः ख दा नू ध द र्ग नं ॥ ९ ॥ ॥ अ स कि न न हिं शं ग ॥ प्र
दा न ग हा दि षू ॥ नि हं च स म चि रु त्व मि श्र नि श्र प प कि षू ॥ १० ॥ ॥ मयि चान न
ग न रु कि न व रि चानि ॥ ११ ॥ ॥ वि वि क द ग स वि त्व म न ति र्ज न सं स दि ॥ १२ ॥ ॥

सहाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनं ॥ अतस्तत्त्वज्ञानमिति प्राकृतं न यदा ॥ अथा ॥
 ॥ १२ ॥ ह्यं यत्तत्त्वज्ञानमिति यत्तत्त्वज्ञानमिति ॥ अनादिमत्त्वं न सत्त्वं ना ॥ उ
 च्यते ॥ १३ ॥ सर्वज्ञातिपादं तत्त्वज्ञानमिति ॥ सर्वज्ञातिमत्त्वं ॥ सर्वज्ञातिमत्त्वं ॥ सर्वज्ञा
 तित्वमिति ॥ १४ ॥ सर्वज्ञातिविवर्ति ॥ असकं सर्वज्ञातिविवर्ति ॥ सर्वज्ञातिविवर्ति ॥
 ॥ १५ ॥ वहिर्गतं तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥
 ॥ १६ ॥ अविहकिं चरुतं तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥
 ॥ १७ ॥ अतिवामपित्वातिस्मृतं ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥

नगद्यं कदिसर्वस्य विस्ति ॥ १८ ॥ अति कृतं तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥
 कृतवद्विह्यं मत्वा वा यापय ॥ १९ ॥ प्रकृतिं पूत्रं चैव मिश्रना दी उहावपि ॥
 विकानां गुणैव विधि प्रकृति स्मृवान् ॥ २० ॥ कार्यकान्तं कर्तृत्वं ह्यु प्रक
 तित्वात् ॥ पूत्रं चैव स्मृत्वा नां कर्तृत्वं ह्यु प्रकृति स्मृवान् ॥ २१ ॥ पूत्रं चैव प्रकृति स्मृ
 हि तुं क प्रकृति ज्ञानं गुणान् ॥ कान्तं गुणसंज्ञा सद्यः सद्यः निरुक्तम् ॥ २२ ॥ उ
 पद्रुष्टान् मन्तां च र्त्वा कान्तं चैव ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥
 ॥ २३ ॥ यत्तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥ तत्त्वज्ञानमिति ॥

ह्यापि जायते ॥ २४ ॥ ध्यानमात्रनिपश्चिन्निकविदात्मानमात्मना ॥ अन्यसंख्या
 नयात्मानकर्मथात्मानवाच्यं ॥ २५ ॥ अन्यत्वं वमजानकं शुक्लान्यथ उपासते ॥ त
 पिवाहितं त्वं वमत्वं शुक्तिपनायकं ॥ २६ ॥ यावत्संजायते किंचित्सत्त्वं स्थावतं
 गमं ॥ कुरु कुरु संयागरुद्विद्विरुतर्वरु ॥ २७ ॥ समं सर्वं ब्रह्म तं शुक्तिं कुरु पन
 मं श्वरं ॥ विनश्यत्स्वविनश्यत्कं यः पश्यति स पश्यति ॥ २८ ॥ समं पश्यन्ति सर्वं प्रसम
 वस्ति तमीश्वरं ॥ न हिनस्त्यात्मानात्मानं तं याति पनांगतिः ॥ २९ ॥ प्रकृत्यैव च कर्माणि
 क्रियमाणा नि सर्वं ॥ यः पश्यति तत्तत्त्मानमकर्तृत्वं स पश्यति ॥ ३० ॥ यदा ह्यन

य म य ध्या त्मान म क र्त्तु म

पृथग्भावमकर्तृत्वं नृपश्यति ॥ तत्तत्त्वचविस्तरेण वक्ष्ये संपद्यते तदा ॥ ३१ ॥ अना
 दि त्वान्निर्गुणत्वात्पनात्मा यमवययः ॥ गती नस्तपिको न य न क नाति न लिप्यते ॥ ३
 २ ॥ यथा सर्वगतं सोऽक्ष्मादाकारं नापिलिप्यते ॥ सर्वं प्रावस्ति तादृशं तत्त्वात्माना पलिय
 त ॥ ३३ ॥ यथा प्रकाशयत्येकं कृत्स्नं लोकमिमं न विभा ॥ कुरु कुरु तथा कृत्स्नं प्रकाश
 यति शतत ॥ ३४ ॥ कुरु कुरु यानवमकने ह्यन च कुरुषा ॥ कुरु प्रकृतिमा कुरु च य
 विदूर्यानि तपनी ॥ ३५ ॥ ॥ इति महाभारतं श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्म
 विद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जसंवादे शिष्यपर्वणि प्रकृतियुद्धविषयक्यात्मनाम

उयाद (भाष्य) ॥ १३ ॥ ॥ श्रीरुगवानुवाच ॥ पतं ह्ययं प्रवक्ष्यामि ह्यनानां ह्यन
मूलं ॥ यः ह्यत्वा मूनयः सर्वपतं सिद्धिमुपागदा ॥ १ ॥ ॥ दं ह्यनमूपाधित्यमम
साधर्ममागताः ॥ सार्जपिनापजायकप्रत्ययनव्यथकिच ॥ २ ॥ नमथा निर्महवृक्ष
तस्मिन् गर्हदधाम्यहं ॥ संरुवः सर्वरुतानां तत्तारुगतिरानतः ॥ ३ ॥ सर्वथानिष्
कोक्तयमूरुयः संरुवंतियाः ॥ तासांथानिर्महद्वृक्षः अहं वीरुप्रदः पिता ॥ ४ ॥
सत्वं नरुसुमं किमुत्तमः प्रकृति संरुवाः ॥ निवधुकिमहावाहा दहदहिनमव्ययं ॥
॥ ५ ॥ तदसत्वं निर्मलत्वात्पकागकमनामयं ॥ सुखसंगनवधुकिह्यनसंगनवा

नयः ॥ ॥ नमः नमः लक्ष्मि विद्धि रुक्मासंगसमूहं ॥ तं निवधुकि कोक्तयकर्मसंग
नदहिनां ॥ ॥ तनसा ह्यनं विद्धि माह नं सर्वदहिनां ॥ प्रमादात्तत्पनिद्राहि सु
निवधुकिरानतः ॥ ६ ॥ सत्सुखं संजयति नरुः कर्मरुशानतः ॥ ह्यनमावृ
त्युत्तमः प्रमादसंजयत्तः ॥ ७ ॥ नरुसुमः अहिरुयसत्वं रुवतिरानतः ॥ नरु
ः सत्वं तमः श्रेवतमः सत्वं नरुसुमा ॥ ८ ॥ सर्वद्वान्मूदहस्मिन्प्रकागउपजाय
तः ॥ ह्यनं यदा तदा विद्याद्विद्वंसत्त्वमित् ॥ ९ ॥ लोहः प्रवृत्तिरानं रुः कर्म
मरुगमः सुहाः ॥ नरुसुमा निजायकविवदरुनतर्षः ॥ १० ॥ अथका (भाष्य)

वृत्ति प्रमादामाह प्रवच ॥ तमस्य गानि आयं ग विवृद्ध कृन्नन्दन ॥ १३ ॥ यथा
 सख प्रवृद्ध उलयं याति दह ह ॥ तदा रुम विदोला कानमला सुति पयग ॥ १४ ॥
 नज सिप्रलयंगत्वा कर्मसंगिषू आयग ॥ तथा प्रलीन तमसि मूढ या निषू आयग
 ॥ १५ ॥ कर्म ४४ सुक न स्याद् ४४ सात्त्विकं निर्मलरुतं ॥ नज सुकुरुतं ४४ खमहानं
 तमसारुतं ॥ १६ ॥ सत्वा संजायग हान नज सात्वा र प्रवच ॥ प्रमाद माहो तमसार
 वगा हान ववच ॥ १७ ॥ उर्ध्व गच्छति सत्त्वस्त्वाम धीति वृत्ति नाज सा ॥ अद्य न्य गुण
 वृत्ति स्त्वा अक्षगच्छति नामसा ॥ १८ ॥ नान्य गुण लय ४ कर्त्तुं नयदा दद्या नूपम्यति

४ ॥ गुण लय अपनं वृत्ति मरुवंसाधि गच्छति ॥ १९ ॥ गुणवता नती लयी च हि दह स
 मूरु वान् ॥ जन्म मरुज ना ४४ ख विमूकान् तमभूग ॥ २० ॥ ॥ अर्द्ध न उवाच ॥ कलि
 ज्ञे मी गुण न गामगी ता र वति प्रहा ॥ किमा वान ४ कथं वेता म्मी गुण न कि वरुं ग
 ॥ २१ ॥ ॥ श्रीरुगवान्वाच ॥ प्रका रं व प्रवृत्तिं च माह मव च पादुव ॥ नक्षत्रि स
 प्रवृत्ति निन निवि वृत्ति नि कां कति ॥ २२ ॥ उदासीन व दासी ना गुणे र्थो न विवा त्यता
 गुण वरुं त ४४ ख वं या वति छति न ग ॥ २३ ॥ सम ४४ ख सुख ४४ सुख ४४ समला सा सु
 कां चन ॥ उल्य प्रिया प्रियाधी न मुत्य नि द्या स संकु ति ॥ २४ ॥ नाना पमान था मु

त्युत्थामिश्रानिप्रकथ्या॥ सर्वानंरुपनित्यागीशुलातीत॥ सुउद्यत॥ २३॥ मोच
 यावद्विवाचनरुकि यागनसंवात॥ गुलासमतीत्येतावुक्कृतगायकलुग॥ २३॥
 वक्रल्लहिप्रतिष्ठाहममनस्यावयस्यच॥ गभगतस्यचधर्मस्यसुखस्यकांतिकस्य
 च॥ २॥ ॥ इति महासातनं श्रीरुगवक्त्रातासुपनिषत्सु वक्रविद्यायां यागभाषु
 श्रीकृष्णार्जनसंवादे श्रीमपर्वणिगुलातीतयागनामवतर्द्धभाष्य॥ १४॥ ॥
 ॥ श्रीरुगवान्वाच॥ उर्द्धमूलमधः॥ गभमध्वत्कंपाकृतवयं॥ कृद्योसियस्यपभुनि
 यस्तुवदसंवदविन्॥ १॥ अध्वर्युर्द्धप्रस्यतास्तु गभवागुणप्रवृद्धाविषयप्रवाली

॥ अध्वर्युमूलान्यनसंगतानिकर्मान्वधीनिमनस्यलाक॥ २॥ ननुमस्यरुतथाप
 लयतनाकानवादिर्नयसंप्रविष्टा॥ अध्वर्युमनसुविनूटमूलमसंगभाषुदाद
 टनक्लिता॥ ३॥ ततःपदंरुत्यनिमार्जितव्यंयस्मिन्गगानविवर्तकिरुय॥ तम
 ववाद्यंयूत्रंप्रपथयत॥ प्रवर्हिप्रसुतापूनागी॥ ४॥ निर्मात्रभाहजितसंगदा
 वाध्वर्युमनित्याविनिवर्तकामा॥ द्वंद्वविमूका॥ सुखद॥ स्वसंरुर्जकन्यमूटा॥
 पदमवयं॥ ५॥ नतहास्यगंरुथीनसर्गाकानपावक॥ यद्वत्ताननिवर्तक
 तद्वामपनमंमम॥ ६॥ ममेवां गभजीवलाकजीवरुत॥ सनातन॥ मनःषष्टानी

द्वितीयप्रवृत्तिस्तानि कर्षति ॥ १० ॥ भरीने रुदवा प्राति यच्च यूप्रामती श्वनः ॥ गृह
 त्वेनानि संयांति वायुर्गन्धानि वागयान ॥ ११ ॥ अतश्च कृत्स्नं न च न स न घ्राणमव
 च ॥ अघ्नित्वा यमनश्वायं विषया नूपसंवेत ॥ १२ ॥ उत्क्रामकं स्तिग्मं वापि तु जानं वागु
 त्थानि ॥ विमृशाना नूपश्च कि पश्च कि हान च कृष ॥ १३ ॥ यतं तायागीन चैव प
 श्वं ह्यात्मन्यवस्तिग्मं ॥ यतं काप्य कृतात्माना ने ने पश्चं ह्य च तस ॥ १४ ॥ यदि दित
 गतं का ऊग कृता सयनं खिलं ॥ यच्च उ मसि यच्च (मो) तल जा विद्धि मामकं ॥ १५ ॥
 गामा विश्वचरुता निधानायाम्यह माकृता ॥ पूक्रा मिथो वधीः सर्वाः सा माहृतान

सात्मकं ॥ १६ ॥ अहं वे श्वानां हृतवा प्रातिनादह माश्रितः ॥ प्राणायानः समायुक्त
 ॥ पचाम्यन्नं च तुर्विधं ॥ १७ ॥ सर्वस्य चाहं कृदि संनिविश्यामहं स्मृतिर्ह्यनमपा
 हने च ॥ वदंश्च सर्वैरहंभववशा वदान कृद्धं दविदवशाहं ॥ १८ ॥ द्वाविमोप
 नृषो लोक कृत्वा कृत्वा नवव ॥ कृत्वा सर्वा निरुतानि कृत्वा कृत्वा उच्यता ॥ १९ ॥
 उरुमः पूनूषत्स्वयं पनना सत्पदाहृतः ॥ यालोक प्रयमा विश्वविहर्ता य
 यन्ती श्वनः ॥ २० ॥ यस्मात्कृत्वा मती नाहं मकृतादपि चारुमः ॥ अनामि लोकव
 दच पथितः पूनूषारु मः ॥ २१ ॥ यामाम्यवसं मृता शानि नाति पूनूषारु मः ॥ सर्व

सर्वविहङ्गतिनां सर्वराजधरा नगः ॥ १२ ॥ ॐ तिष्ठ सुमर्गं भक्तं निदमृक्तं मयान
यथा ॥ ननु धृष्ट्या वृद्धिमाप्स्यात् कुरु कुरु गुरु नगः ॥ २० ॥ ॥ ॐ तिमहा नगं श्रीर
गवन्ती गार्हपतिमस्तु ब्रह्मविद्यायां श्रीगुरुकार्कनसंवाद्यहीमपर्वणि
पुत्रधारुमप्रकृतियागनामपंचदशध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ श्रीरगवान्वाचा
अहं सत्त्वसंशुद्धिहानयागववर्त्तिनः ॥ दानंदमश्नयहं स्वाध्यायस्तु पच
र्यवं ॥ १ ॥ अहिंसासत्यमक्रोधस्त्यागः भक्तिरप्येवमुक्तं ॥ दयोरुक्तं च लालत्वं मा
र्दवकीचत्रापत्तं ॥ २ ॥ गङ्गा कनाद्यतिः ॥ भो वमद्राहानातिमानगः ॥ हवति स

पदं देवीमहिजातस्य नगः ॥ ३ ॥ दंष्ट्रादर्पो हि मानश्चक्राधः पानूद्यभवत्वा
अहानं चारिजातस्य पार्थसंपदमासूनी ॥ ४ ॥ देवीसम्यद्धिमाका निवन्ध्याया
सूनीमता ॥ मासुवः संपदं देवीमहिजातासियागुवः ॥ ५ ॥ धोहसर्गे लोक
स्मिन्देव आसूतप्रवचः ॥ देवाविरुत्तसः प्राक आसूतं पार्थमश्रुः ॥ ६ ॥ प्रवृ
त्तिं च निवृत्तिं च कृतान विदुः सासूता ॥ नलोचं नापि वाचानां सत्यं न भूविश्र
तः ॥ ७ ॥ असत्यमप्रतिष्ठं गङ्गादाकृतमीश्वरं ॥ अपनस्य तसं हर्तुं किमन्यत्का
महेतुकं ॥ ८ ॥ प्रतापद्विभवं सत्यनशास्त्रा नाल्यवृद्धयः ॥ प्रवृत्तं सत्यकमाद्यः

म० स० नवायं हस्ता हस्ताऽलीयत ॥ नाशागम्यवग० पार्थ प्ररुवत्यह नागम ॥ २॥ पत्रत
लानुहावाभ्या व्यका व्यकात्मनातन ॥ य० स० सर्वभूतं सूनं सूनं विनंति ॥ २० ॥
अवकाकनं लूक लुमाह ० पत्रमाहति ॥ यं प्राप्यननिवर्तं न तद्भामपत्रमंमम ॥
॥ २१ ॥ पूत्र० स० पत्र० पार्थ रक्षा लयस्त्रननया ॥ यस्यां तस्मानिहता निथन सर्वमिदं
तर्त ॥ २२ ॥ प० काललमावर्हि प्रवर्हि चैव यागिन ॥ प्रयाता यागिनं कालं वक्ष्यामिरन
तर्त ॥ २३ ॥ अग्निर्हतिनह ० शुक्र ० वक्ष्यासा उह नायर्त ॥ त० प्रयातागक कि वक्ष्य
अविदाजना ॥ २४ ॥ धूमा नागिस्तथा वक्ष्य ० वक्ष्यासा दक्षिणायनं ॥ त० वाचमयं श्रुति

यागीप्राप्यनिवर्तनं ॥ २५ ॥ शुक्लकृष्णगतीश्च न जगत् ॥ २६ ॥ भूतमन ॥ नृकयायात्यना
वृत्तिमन्ययावर्तनं पुनः ॥ २७ ॥ नैतत्तुती पार्थजानन्यागी मूढा न कश्चन ॥ २८ ॥ तस्मा
त्सर्वकालं भूयागमूकौतुवार्शनः ॥ २९ ॥ वदभूय ह भूतयस्मै वेद न भूयस्य
त्परुतं प्रदिष्टं ॥ अथ नित्तत्सर्वमिदं विदित्वा यागीयने स्नानमपेति वाच्यं ॥ ३० ॥
॥ इति श्रीह गवजीतास्यपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां यागभास्कु श्रीकृष्णार्क न संवाद महा
तान्तरीय पर्वणि ब्रह्मयागनामाष्टमाध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीह गवानुवाच ॥ इदं शु
भं शुक्लं मं प्रवक्ष्याम्यनुरूपं ॥ ह्यनं विहानं सहितं यद्वात्मा भाक स शुभान् ॥ १ ॥

नाका विहाना ऊर्ध्वं पविशमिदं मूर्धनं ॥ प्रत्यक्षावगमं धर्मसूखं कर्तुं मया यं ॥ २ ॥ अ
सृष्टानां प्रमा धर्मस्यास्य पत्रं प ॥ अत्राप्यमं निवर्तनं मृत् ॥ संसातवर्त्मनि ॥ ३ ॥
मया तत्तमिदं सर्वं जगद व्यकृत् सृष्टिना ॥ मत्स्नानि सर्वं ह्यनानि न नाहं तच्च वस्ति ता ॥
॥ ४ ॥ न च मत्स्नानि ह्यनानि पञ्चमयागमेश्वरं ॥ ह्यत एव व ह्यत स्ना ममात्मा ह्यत एव
न ॥ ५ ॥ यथा काशस्ति तानि ह्येवायुः सर्वं प्रणमहान् ॥ तथा सर्वाणि ह्यनानि न स्नानी
त्युपधातयः ॥ ६ ॥ सर्वं ह्यनानि को कथं प्रकृतिं या किमा मिका ॥ कस्य कथं पुन स्नानि
कस्या दो विहजा प्यहं ॥ ७ ॥ प्रकृतिं ह्यमवश्यं विहजा मि पुनः पुनः ॥ ह्यत एव म

मिमं कस्तुमवर्गप्रकृतिर्वशात् ॥८॥ नवमां तानि कर्माणि निवर्धति धनं ॥९॥ उ
दासीनवदासीनमसंकर्तव्यकर्मसु ॥१०॥ मया धर्मेण प्रकृतिः सृयतं सचनावर्त
हृदुना नैनकोक्तयुगदिपनिवर्तते ॥११॥ अवज्ञानंतिमां नूतानां नूतीत नूमाधि
तं ॥ पत्रं रावमाज्ञानं ताममरुतमहं धनं ॥१२॥ भाद्यात्मा भाद्यकर्माणि भाद्यहाना
निवसु ॥ नाकसीमासूत्रीयेव प्रकृतिं माहि निशिता ॥१३॥ महात्मानमुमां पार्थदेवी प्र
कृतिमाश्रिता ॥ एतत्तु न न्यमनसा ह्यात्मा रुतादिमवयं ॥१४॥ सतर्गकीर्तियन्मां य
तं तथैव धनुता ॥ नमस्तु कश्चिमां रक्षा निवयुक्ता उपासते ॥१५॥ हानयहं नवाप्य

न्यं कृत्यं न माप्युपासते ॥ न कस्तुनपथत्वेण वरुधा विश्वनामुखं ॥१६॥ अहं कृतुनहं
यहं ॥ स्वधाहमहमोषधं ॥ मन्त्राहमहमवाद्यमहमग्निनहं द्रुतं ॥१७॥ पितामहस्युक्त
गता माता धाता पितामहः ॥ वाद्यं पवित्रं माकां न कथय्युः सामं न वचः ॥१८॥ गतिरु
क्तप्रभुः साक्षी निवासः सतर्गसूक्तः ॥ प्रहवः प्रलयः स्थानं निदानं वीरुमवयं
॥१९॥ न पाम्यहमहं वर्षं निगृह्णाम्युक्तं जानिचः ॥ अमृतं वैवमृतस्य सदस्यो हम
र्शनः ॥२०॥ प्रेक्षं विद्यामहं सामपाः पूतपापाय ह्ये निष्ठासर्गतिं प्रार्थयंतं ॥ न पूष
मासाद्यसुनन्दलोकमग्निदिवादि विदवशागन् ॥२१॥ न ईशुक्ता स्वर्गलोकं वि

भाली की (वपुषमह्यला कं विभक्तिः) ॥ एवं प्रयीधर्ममनुप्रपन्ना गता गतं कामकामा
 लरुक्तं ॥ २१ ॥ अनन्याश्विनयको मां यजनाः पर्यासतः ॥ न शान्तिरित्युक्तानां या
 गकमंवहाम्यहं ॥ २२ ॥ यप्यन्यदवतारकृत्य यजुर्न श्रद्धयान्वितः ॥ न पि मा भव क
 नय यजुष्यविधिपूर्वकं ॥ २३ ॥ अहं हि सर्वयज्ञानां शाक्यवप्रभुः पवः ॥ न तु मा भ
 रित् जानन्ति तत्त्वं नागश्च वन्ति न ॥ २४ ॥ या निदववता दवा न्यिह न्याति पिरवता ॥
 रुतानि या निरुतं श्या या निमया जिना पिमां ॥ २५ ॥ पठं पृषं रुतं ता यं था मरुक्का
 प्रयच्छति ॥ न दहं रुक् पततमभामि प्रयतात्मनः ॥ २६ ॥ यत्कनाश्वियदभ्याति य

कृशाश्वियदाश्वियः ॥ यरुपश्चासिको नयतत्कृत्रुषमदप्यर्षी ॥ २७ ॥ गुरागुरुरुत
 एवं मा कसकर्मबंधने ॥ सन्यासयोगयुक्तात्मा विमुक्ता मा भूष्यसि ॥ २८ ॥ समाहं सर्व
 रुतं पूनमदध्यास्मि नः प्रियः ॥ यरुक्तं ति तु नां रुक्का मयि न गच्छाम्यहं ॥ २९ ॥ अपि
 च त्सूदना चाना रुजत मा म न न्यराक् ॥ साधु न व समं न वः ॥ सम्यग्व्यवहिता हि सः ॥
 ॥ ३० ॥ किंप्रं रुवति धर्मात्मा गच्छन्ति निगच्छति ॥ को नय प्रति जानीहि न मरुक्कः
 प्रवक्ष्यति ॥ ३१ ॥ मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य यपि सूरः पापयानयः ॥ क्रिया वै श्लाक्था
 सूद्रा कृपियाति यता रुति ॥ ३२ ॥ किं पूनर्वा क्लृप्ता पूष्ठा रुक्कानां कर्मया कृथा ॥ अनि

एतत्सर्वं लोकमिदं प्राप्य रुद्रसमां ॥ ३३ ॥ मन्मना हवमहं क्लामया जीमानमस्तु नृणां ॥
मामवेष्टयिष्ये वमात्मानं मत्पुत्राय तं ॥ ३४ ॥ ॥ इति श्रीरुद्रगवक्षीतासुपनिष
सुब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे शीघ्रपर्वणि नागपुत्रोवाच ॥ नामन
वमात्माय ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीरुद्रगवानुवाच ॥ रुद्रयन्त्रमहाबाहो शृणु मत्पुत्रं मे वचनं ॥ य
त्तु हं प्रियमात्मय वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥ १ ॥ नमविद् ॥ सुतगता ॥ पुरुवन्नमह
र्षयः ॥ अहमादिर्हि देवानां महर्षीणां च सर्वगः ॥ २ ॥ यामामजमनादिश्च ब्रह्म
लोकमहर्षये ॥ असंमूढः सर्वार्थेषु सर्वपापेऽप्यमृत्युतः ॥ ३ ॥ ब्रह्मिहानमसं

मोहः कमासखंदमः समः ॥ सुखंदूःखं हवा रावा हयं चारय मवच ॥ ४ ॥ अहिं
सा समता तु सिद्धिपादानं यत्प्रियगः ॥ हव किं वा रुतानां मरुतवपथग्विधा
॥ ५ ॥ महर्षयः सर्वं पर्व चत्वारो मनवस्तथा ॥ महाबामानसा जाता यवां लो
कं मापुजा ॥ ६ ॥ उतां विरूतिं यागश्च ममथा ब्रह्मिह त्वत् ॥ सा वि कंध
नया गनयूश्च न नात्र संगयः ॥ ७ ॥ अहं सर्वस्य पुरुषा मरुः सर्वप्रवर्तक
॥ इति मत्वा रुद्रं तं मां ब्रह्महव समन्विता ॥ ८ ॥ मच्चिरामरुतप्राप्तवां ध
यन्तः पतस्यन्तः ॥ कथयन्तश्चेमां निरुत्तुष्यन्ति च नमंति च ॥ ९ ॥ तं वां सुतत

यूक्तानां रजतां प्रीति पूर्वकं ॥ दद्यामि वृद्धि यागं तं यनतामूपयाकि तं ॥ १० ॥
 न घाम वानूकं पार्थ महं ह्यनजं तम ॥ नागयाम्या सहा वस्त्रा ह्यनदीपनहा स्व
 ता ॥ ११ ॥ ॥ अरुन उवाच ॥ यत्र नुद्वपन नम पवित्रम्यनम कृत्वा न ॥ पूत्रव
 माश्वतद्विद्यमादिदवमजन्ति तु ॥ १२ ॥ अरु ह्यस्मान्मयः सर्वदवधीनानदस
 था ॥ अस्मि तादवला व्यासः स्वयं ज्येष्ठविवीषि म ॥ १३ ॥ सर्वमतदं तं मन्ययता
 वदसि कंगव ॥ नहि नरुगन्यकिं विद्मर्दवानदानवा ॥ १४ ॥ स्वयमवात्मना
 त्मानं वक्तुं पूत्रा रुम ॥ हतहावनरुतं गदवदवजगत्यनं ॥ १५ ॥ वकुम

हस्यगमनदिवा द्वात्मविरुतयः ॥ याति विरुति हिर्लोकानि मां ह्यस्याप्यतिव
 ति ॥ १६ ॥ कथं विद्यामहं यागि ह्यसदापनिचिकयन ॥ कषूकषूचरावषूचि
 सिहगवन्मया ॥ १७ ॥ विस्तनं सत्तनायागं विरुतिं चरुना दन ॥ ह्यकथयहपि
 हि गृध्रानास्ति मम तं ॥ १८ ॥ ॥ श्रीरुगतानुवाच ॥ हं नरं कथयिष्यामि दि
 वा द्वात्मविरुतयः ॥ प्राधान्यं कुरुषुषु नास्ति ना विस्तनस्य म ॥ १९ ॥ अरु
 मात्मा गुणकंग सर्वरुतागयस्ति न ॥ अरुमादिश्वमथश्वरुतानामननवच
 ॥ २० ॥ आदित्यानामहं विष्णुर्लोकानविने गुमान् ॥ मनीचिर्मनतामस्मि न

कृष्णार्णमहं गी॥२१॥ वदानां सामवेदास्मिदवानां मसि वासव॥२२॥ द्रिपानां म
 नश्चास्मिरुतानां मसि चतना॥२३॥ नृजागर्भं कनश्चास्मि विरु॥ आयकन कसां॥
 वसुनी पावकश्चास्मि मन्त्र॥ निखनितामहं॥२४॥ पूनाधसाश्च मुखं मां विद्धि पा
 र्थवृहस्पति॥ सनानीनामहं स्कन्द॥ सूत्रसामसि सागन॥२५॥ महर्षीर्णरु
 तहं गितामस्मकमकन॥ यज्ञानां रुपयज्ञास्मि स्वावनार्णहिमालय॥२६॥
 अश्वत्थ॥ सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां नानद॥ गन्धर्वाणां चित्रनभ॥ सिद्धानां कपि
 लासुनि॥२७॥ उच्चैश्च वसमश्चानी विद्धि मामगाह्वं॥ त्रिनावतंगजाद्यार्ण

ननार्णचननाधियै॥२८॥ आयुधानां महं वज्रधनुनामसि कामधूक॥ प्रकृतश्चास्मि
 कन्दर्प॥ सूर्याणां मसि वासुकि॥२९॥ अनकश्चास्मि नागनां वन॥ अजदसा
 महं॥ पिरुनामर्षमावास्मियम॥ सयमगाह्वं॥३०॥ प्रह्लादश्चास्मि देव्यानां का
 ल॥ कलयतामहं॥ मृगाणां च मृगाणां हवेन गयश्च पक्षिणां॥३१॥ पवन॥ पु
 वतामसि नाम गमुहतामहं॥ मृषाणां मकनश्चास्मि॥ आतसामसि जादवी॥
 ॥३२॥ सर्जनामादिनकश्च मर्षं चैवामहर्कन॥ अश्वत्थविद्याविद्यानां वाद
 ॥ प्रवदतामहं॥३३॥ अकनामकां नास्मिद्वन्द्व॥ सामासिकस्य च॥ अहम

वाक्यः कासाधताहं चिद्यतामुखः ॥ ३३ ॥ मयः सर्वहनश्चास्मि उरुवय
 हविष्यतां ॥ कीर्तिं श्रीवाक् नानीर्त्तं स्मृतिमध्वतिः कृमा ॥ ३४ ॥ वहस्त्रामस्तथा
 सामां गयती कृदसामहं ॥ मासानां मार्गगीर्थास्मि जनाकृत् माकन ॥ ३५ ॥
 अथ धीनाश्चैव चास्मि धातुनामसिकाश्चनं ॥ सर्वं वा ह्यज्ञातीर्त्तं दहहि पातु
 नन्दन ॥ ३६ ॥ अतश्च लयतामस्मि तं कृत् कृत्विनामहं ॥ अथास्मि व्यवसायास्मि
 सत्वं सत्त्ववतामहं ॥ ३७ ॥ वृक्षीनां वासुदेवास्मि पातुवानां धनं यः ॥ मनीनां
 मय्यहं वासः कवीनामृगनाकविः ॥ ३८ ॥ दलुदमयतामस्मि नीतिनस्मि

किं गीषतां ॥ भो नं चैवास्मि गुह्यानां हानं हानवतामहं ॥ ३९ ॥ यच्चापि सर्वरुतानां वी
 जं तदहमर्हन् ॥ तदस्मि विनायकस्यास्मया ह्यवतामहं ॥ ४० ॥ नाभास्मि मम दिव्या
 नीपनं तपः ॥ अथ ह्यद्वयं तं प्राक्काविरुतं विरुतामहं ॥ ४१ ॥ यद्यद्विरुतिमसर्वं श्री
 मद्भिर्ज्ञववा ॥ तदहं वावगच्छत्यममं तं ज्ञातुं गच्छेत् ॥ ४२ ॥ अथ वा वरुनो न न किं
 ह्यननं वारुन ॥ विष्टया ह्यमिदं कृत्स्नं भका ज्ञानं कृता जगत् ॥ ४३ ॥ ॥
 ॥ अति श्रीमद्भगवद्गीतासु पविष्यत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसं
 वादोऽष्टमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ अर्जुन उवा

व॥ मदनग्रहायपनमं गुह्यमध्यात्मसंस्कृतं ॥ यत्स्वयाकर्तव्यं न माहायं विगता
मम ॥ १ ॥ हवाप्ययो हि रूतानां शूनो विस्तृतं मया ॥ त्रहः कमलपत्रा कमलस्य
मपि वाक्यं ॥ २ ॥ प्रवर्तयथा कृत्वा मात्मानं पनमं भवत ॥ इष्टुमिच्छामि न रूप
मेभ्य नं पूरुषा लु म ॥ ३ ॥ मन्यस्य दित कृत्वा मया प्रष्टुमिति उवा ॥ यो मं भ
नततामर्त्तं दर्शयामास नमवयं ॥ ४ ॥ ॥ श्रीरुगवानुवाच ॥ पञ्चमपार्थ
रूपाणि गतं गाथसहस्रं गणानां विधानि दिव्यानि नानावर्णानि
व ॥ ५ ॥ पञ्चादिसा च स्रूयान् विनो मत्रु लु कथा ॥ वदन्त्यहं सर्वानि

पञ्चाशत्यर्थानि ततः ॥ ६ ॥ ॥ हे कलं गगनं पञ्चाशत्तत्राचरं ॥ मम
दहं गुणकं गयञ्चान्यदुष्टमिच्छति ॥ ७ ॥ ननु मां गच्छ सुदुष्टमननेव तत्र
कृषा ॥ दिव्यं ददामि न च कृषः पञ्चमयागमेभ्य नं ॥ ८ ॥ ॥ संजय उवाच ॥
प्रवक्तुं तां तान् महायागं नो हनिष्यामि ॥ दर्शयामास पार्थ यपनमं यागमे
भ्य नं ॥ ९ ॥ ॥ अनेकवक्त्रं यनमं न काहुत दर्शनं ॥ अनेकदिवारं नर्त्तनं दिव्यान्
कायनायुधं ॥ १० ॥ दिव्यमाल्यान्धनं दिव्यगन्धान् तपनं ॥ सर्वाश्चर्यम